

Поліщук В., Цегельник Т., Чайковська Г., Малик Н. Основні чинники сенсорної інтеграції дітей з розладами аутистичного спектра в умовах закладу дошкільної освіти. *Освіта. Інноватика. Практика*, 2025. Том 13, № 7. С. 97-103. <https://doi.org/10.31110/2616-650X-vol13i7-014>.

Polishchuk V., Tsehelnyk T., Chaikovska H., Malyk N. Osnovni chynnyky sensornoi intehtratsii ditei z rozladamy autystychnoho spektra v umovakh zakladu doshkilnoi osvity [The main factors of sensory integration of children with autism spectrum disorders in preschool education]. *Osvita. Innovatyka. Praktyka - Education. Innovation. Practice*, 2025. Vol. 13, No 7. S. 97-103. <https://doi.org/10.31110/2616-650X-vol13i7-014>.

УДК 376-056. 263: [373.2:159.937.523]

DOI: 10.31110/2616-650X-vol13i7-014

Віра ПОЛІЩУК¹, Тетяна ЦЕГЕЛЬНИК², Ганна ЧАЙКОВСЬКА³, Наталія МАЛИК⁴

¹⁻⁴ Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, Україна

¹ <https://orcid.org/0000-0002-4119-4329>

polvira1951@gmail.com

² <https://orcid.org/0000-0001-7643-0208>

sveettana@ukr.net

³ <https://orcid.org/0000-0003-4614-3843>

chaicov78@tnpu.edu.ua

⁴ <https://orcid.org/0009-0003-1901-0444>

nataliparobok@ukr.net

ОСНОВНІ ЧИННИКИ СЕНСОРНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ ДІТЕЙ З РОЗЛАДАМИ АУТИСТИЧНОГО СПЕКТРА В УМОВАХ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Анотація. В статті обґрунтовано основні чинники сенсорної інтеграції дітей з розладами аутистичного спектра в умовах закладу дошкільної освіти. Показано, що у процесі сенсорної інтеграції дітей з аутизмом в умовах закладу дошкільної освіти важливу роль відіграють як індивідуально-психологічні, так і організаційні чинники. Виявлено, що індивідуальні чинники (унікальні особливості сенсорної чутливості, порушення сенсорної обробки, взаємодія між сенсорами, рухова координація, а також схильність до сенсорного перевантаження) вимагають специфічного підходу в навчанні та вихованні дитини з розладом аутистичного спектра. Описано, що успішній сенсорній інтеграції дітей з розладами аутистичного спектра сприяють організаційні чинники (соціальна взаємодія, емоційна підтримка, адаптоване освітнє середовище, підготовка кваліфікованих педагогів та індивідуалізація). Визначено, що підтримка з боку вихователів та однолітків сприяє емоційному комфорту дитини з аутизмом, полегшуючи її здатність до соціальної адаптації, а створення структурованого й безпечного освітнього середовища дає змогу зосередитися на розвитку сенсорних навичок. Визначено необхідність врахування педагогами рівня чутливості до стимулів кожної дитини та забезпечення індивідуального підходу для зниження у неї стресу та тривоги, що виникають через сенсорні перевантаження. Важливою умовою ефективної сенсорної інтеграції дітей з розладами аутистичного спектра в умовах закладу дошкільної освіти визначено підвищення кваліфікації педагогічного персоналу. З'ясовано, що врахування виокремлених сприяє створенню сприятливих умов для розвитку дітей з розладами аутистичного спектра, що забезпечує їх успішну адаптацію та розвиток сенсорних навичок. Перспективами подальшого дослідження визначено підготовку вихователів до сенсорної інтеграції дітей з розладами аутистичного спектра в умовах закладу дошкільної освіти.

Ключові слова: сенсорна сфера; сенсорний розвиток; сенсорний стимул; сенсорна інформація; сенсорна чутливість; органи чуття; сенсорна інтеграція; розлад аутистичного спектра; діти дошкільного віку; заклад дошкільної освіти.

Vira POLISHCHUK¹, Tetiana TSEHELNYK², Hanna CHAIKOVSKA³, Nataliia MALYK⁴

¹⁻⁴ Volodymyr Hnatyuk Ternopil National Pedagogical University, Ukraine

¹ <https://orcid.org/0000-0002-4119-4329>

polvira1951@gmail.com

² <https://orcid.org/0000-0001-7643-0208>

sveettana@ukr.net

³ <https://orcid.org/0000-0003-4614-3843>

chaicov78@tnpu.edu.ua

⁴ <https://orcid.org/0009-0003-1901-0444>

nataliparobok@ukr.net

THE MAIN FACTORS OF SENSORY INTEGRATION OF CHILDREN WITH AUTISM SPECTRUM DISORDERS IN PRESCHOOL EDUCATION

Abstract. The article substantiates the main factors of sensory integration of children with autism spectrum disorders in preschool education institutions. It is shown that both individual psychological and organisational factors play an important role in the process of sensory integration of children with autism in preschool education. It has been found that individual factors (unique features of sensory sensitivity, sensory processing disorders, interaction between sensors, motor coordination, and a tendency to sensory overload) require a specific approach to the education and upbringing of a child with autism spectrum disorder. It is described that organisational factors (social interaction, emotional support, adapted educational environment, training of qualified teachers, and individualisation) also contribute to the successful

sensory integration of children with autism spectrum disorders. It has been determined that support from caregivers and peers contributes to the emotional comfort of a child with autism, facilitating their ability to socially adapt, and the creation of a structured and safe educational environment allows children with autism to focus on the development of sensory skills. The article identifies the need for teachers to take into account the level of sensitivity to stimuli of each child and provide an individual approach to reduce stress and anxiety arising from sensory overload. An important condition for the effective sensory integration of children with autism spectrum disorders in preschool education is the advanced training of teaching staff. It is proven that taking into account the identified factors will create favourable conditions for the development of children with autism spectrum disorders, which will ensure their successful adaptation and development of sensory skills. Prospects for further research are the training of educators for the sensory integration of children with autism spectrum disorders in the conditions of preschool education.

Keywords: sensory sphere; sensory development; sensory stimulus; sensory information; sensory sensitivity; sensory organs; sensory integration; autism spectrum disorder; preschool children; preschool education institution.

Постановка проблеми. В останні десятиліття в Україні та світі спостерігається збільшення кількості дітей, які потребують спеціалізованої допомоги в зв'язку з порушеннями сенсорної інтеграції, що є однією з ключових проблем для педагогів у закладах дошкільної освіти. Така проблема особливо часто постає у дітей з розладами аутистичного спектра. Вони постійно стикаються з труднощами у сприйнятті й обробці сенсорної інформації, що може значно ускладнити їхню адаптацію до довкілля й знизити ефективність освітніх впливів. Необхідність дослідження окресленої проблеми також зумовлена тим, що сенсорна інтеграція є важливим фактором на ранніх етапах навчання, оскільки у дошкільному віці закладаються основи когнітивного та емоційного розвитку. В цей віковий період діти починають активно взаємодіяти з різними видами сенсорних стимулів (зоровими, слуховими, тактильними тощо). Тому порушення в обробці сенсорної інформації можуть суттєво впливати на соціалізацію та навчальні досягнення дитини з розладами аутистичного спектра, в той час як правильне стимулювання може позитивно вплинути на розвиток їхніх когнітивних, емоційних та соціальних навичок. Окрім того, врахування перелічених особливостей є необхідним для створення підтримуючого середовища, яке дозволить кожній дитині з розладами аутистичного спектра максимально реалізувати свій особистісний потенціал. Власне тому дослідження чинників сенсорної інтеграції дітей з розладами аутистичного спектра є важливим для вдосконалення відповідних корекційних підходів та підвищення ефективності дошкільної інклюзивної освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У контексті здійснюваного дослідження ми опиралися на дослідження, які стосуються чинників сенсорної інтеграції дітей з розладами аутистичного спектра в умовах закладу дошкільної освіти. Окрема група досліджень присвячена сенсорному розвитку в дитячому віці. Зокрема, І. Барбашова розробила дидактичну систему сенсорного розвитку дитини [1], а Л. Метієва описала розвиток сенсорної сфери дитини [8]. Інша група наукових праць стосується проблеми сенсорної інтеграції дитини (В. Дяченко – чуттєве переживання дитини в мультисенсорному просторі [3], а У. Кіслінг – особливості сенсорної інтеграції в діалозі [4]). Третя група досліджень пов'язана із корекційно-розвивальною роботою з дітьми з особливими освітніми потребами, у тому числі із розладами аутистичного спектра (Л. Виноградова – рекомендації щодо організації корекційно-розвивальної роботи в сенсорній кімнаті з дітьми з обмеженими можливостями здоров'я в середовищі здорових ровесників [5], Н. Литвин, О. Борецька та О. Сойко – зміст комплексної психолого-педагогічної реабілітації дітей з особливими потребами засобами сенсорної інтеграції [6], І. Недозим – принципи роботи з дитиною з розладами аутичного спектра [10], К. Островська – засади комплексної психолого-педагогічної допомоги дітям з аутизмом [11], Х. Сайко – особистісна готовність корекційного педагога до виховання дітей з аутизмом [12], В. Тарасун – теоретичні і практичні аспекти аутології [14], а Д. Шульженко - основи освітньо-психологічної інтеграції (інклюзії) дітей з аутизмом [15]). Окрема група праць характеризує особливості сенсорної інтеграції дітей з аутизмом. Зокрема, Ю. Вакуленко емпірично дослідила дисфункції сенсорної інтеграції у дітей з розладами аутистичного спектра [2], І. Логвінова – психологічні особливості організації візуальної взаємодії у дітей з розладами спектра аутизму [7], І. Мойсеєнко сформулювала принципи формування сенсомоторних компетенцій у дітей з РАС [9], Т. Скрипник визначила сенсорну інтеграцію як підґрунтя цілісного розвитку дітей з аутизмом [13]. Аналіз наукової літератури свідчить, що українські науковці та практики активно здійснюють пошуки шляхів забезпечення ефективної сенсорної інтеграції дітей різного віку й різних нозологій, проте чинники сенсорної інтеграції дітей з розладами аутистичного спектра в умовах закладу дошкільної освіти потребують подальшого вивчення.

Мета дослідження полягає у визначенні й обґрунтуванні основних чинників сенсорної інтеграції дітей з розладами аутистичного спектра в умовах закладу дошкільної освіти.

Методи дослідження: аналіз, синтез, систематизація, класифікація, узагальнення даних спеціальної літератури з проблем сенсорної інтеграції дітей з розладами аутистичного спектра; теоретичного узагальнення – для підведення підсумків дослідження основних чинників сенсорної інтеграції дітей з розладами аутистичного спектра в умовах закладу дошкільної освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. Необхідність вивчення проблеми сенсорної інтеграції зумовлена зростанням кількості дітей з розладами аутистичного спектра, для яких порушення в обробці сенсорної інформації є однією з основних ознак аналізованого порушення. Оскільки порушення сенсорного сприйняття можуть суттєво вплинути на когнітивні та соціальні навички дітей з аутизмом. Вивчення чинників сенсорної інтеграції дає змогу розробляти інклюзивні методики та стратегії, які допомагають забезпечити належну підтримку означеної категорії дітей, сприяти особистісному розвитку та полегшити процес включення в освітнє середовище закладу дошкільної освіти. Враховуючи важливість раннього розвитку і соціалізації дітей у дошкільному віці, врахування особливостей сенсорної інтеграції постає важливою передумовою створення умов для їх успішного навчання і соціальної адаптації.

Аналіз наукової літератури (Ю. Вакуленко [2], В. Дяченко [3], У. Кіслінг [4], І. Логвінова [7], І. Мойсеєнко [9], Т. Скрипник [13] та ін.) дав змогу визначити сенсорну інтеграцію як процес обробки та організації сенсорної інформації, що надходить від органів чуття, з метою забезпечення адекватної реакції на стимули довкілля. Цей процес включає в себе сприйняття, обробку і взаємодію з різними сенсорними стимулами, такими як зорові, слухові, тактильні, смакові та інші відчуття, що допомагають людині орієнтуватися в просторі, взаємодіяти з іншими людьми та ефективно виконувати різноманітні завдання. Сенсорна інтеграція дозволяє людині з нормотиповим розвитком координувати свої рухи, емоційні стани та адекватно реагувати на різні стимули. Для дітей з порушеннями сенсорної інтеграції цей процес ускладнений, що потребує розробки спеціалізованих методик для розвитку їхніх сенсорних навичок. Важливо також враховувати, що в умовах закладу дошкільної освіти сенсорна інтеграція постає важливим аспектом пізнавально-емоційного розвитку дитини, оскільки правильне сприйняття та обробка сенсорної інформації сприяє формуванню базових навичок, таких як координація рухів, соціальна взаємодія, здатність до навчання та емоційна стабільність. Що стосується сенсорної інтеграції дітей з розладами аутистичного спектра, то у них вона може бути порушена, що призводить до труднощів у сприйнятті звуків, світла, текстур, запахів та інших стимулів. Для таких дітей у закладі дошкільної освіти важливо створювати інклюзивне освітнє середовище, яке враховує індивідуальні особливості сенсорного сприйняття, а також використовувати адаптовані методики з метою полегшення їхньої адаптації та сприяти успішній інтеграції в соціум.

Аналіз проблеми сенсорної інтеграції дітей з розладами аутистичного спектра в умовах закладу дошкільної освіти дав нам змогу виокремити дві групи чинників ефективності цього процесу – індивідуально-психологічні та організаційні. Перша група чинників, відповідно, стосується необхідності врахування під час корекційно-розвивальної роботи індивідуальних особливостей психічного й особистісного розвитку дітей з розладами аутистичного спектра, друга – створення для цього необхідних матеріально-технічних та середовищних умов.

Так, у процесі сенсорної інтеграції дітей з розладами аутистичного спектра в умовах закладу дошкільної освіти слід враховувати, що вони мають виражену або знижену чутливість до різних сенсорних стимулів, таких як звуки, світло, запахи, текстури, смаки та інші відчуття. Діти також можуть бути надмірно чутливими до тих самих стимулів, які для інших можуть бути абсолютно нормальними. Наприклад, деякі діти з аутизмом можуть відчувати болісну реакцію на звуки, які здаються незначними для інших (наприклад, шурхіт паперу, гучна музика або звуки з вулиці). Це може викликати у них тривогу, занепокоєння та навіть відповідні фізичні реакції, такі як прикриття вух або прагнення уникнення таких звуків. З іншого боку, інші діти з аутизмом можуть мати знижену чутливість до сенсорних стимулів, що проявляється в їхній байдужості до болю, запахів чи температурних змін. У таких дітей може бути відсутня реакція на підвищену температуру води чи оточуючих предметів, або знижена чутливість до болю, що може бути небезпечним для їхнього здоров'я. Такі особливості сенсорної чутливості можуть ускладнювати взаємодію дітей з аутизмом з довкіллям, оскільки вони не здатні правильно обробляти або адекватно реагувати на сенсорні сигнали. Вказане може створювати труднощі в навчанні, соціалізації та розвитку навичок адаптації [2; 11; 14; 15 та ін.].

Порушення сенсорної обробки, що також є однією з основних характеристик дітей з аутизмом, полягає в труднощах з обробкою та інтеграцією сенсорної інформації, що надходить через органи чуття. У дітей з аутизмом може спостерігатися недостатня здатність до диференціації стимулів, що перешкоджає їхньому ефективному сприйняттю та адаптації до навколишнього середовища. Наприклад, дитина може не в змозі розпізнати чи відреагувати на звуки, які для інших дітей є звичними, або ж навпаки – може переживати занадто сильну реакцію на незначні зміни в довкіллі, наприклад, на зміну освітлення. Перелічені порушення можуть призвести до нездатності правильно оцінювати безпеку оточення, що викликає труднощі в процесах соціалізації, навчання і навіть фізичного благополуччя. Невміння адаптуватися до різноманітних сенсорних впливів, таких як шум, зміни температури або різноманітність текстур і запахів, може створювати значні перешкоди в щоденній активності дитини, навіть таких, як прийом їжі, вдягання, заняття або комунікація з оточуючими. Для

таких дітей дуже важливим є наявність відповідного середовища, яке дозволяє зменшити або адаптувати сенсорні стимули до їхніх індивідуальних потреб та можливостей [1; 5; 11; 13].

У дітей з аутизмом часто спостерігається порушення здатності інтегрувати сенсорну інформацію з різних джерел, що ускладнює їхнє комплексне сприйняття навколишнього світу. Наприклад, у нормальних умовах людина може одночасно сприймати звукові, зорові та тактильні стимули і правильно оцінювати ситуацію. Для дітей з аутизмом ці стимули часто не поєднуються/не узгоджуються між собою належним чином, що може призвести до невірної розуміння ситуації або відсутності адекватної реакції. Це може проявлятися, коли дитина не здатна зреагувати на поєднання звуку і зображення (наприклад, на звук відчинених дверей і зображення людини, що входить), або ж коли вона не може правильно координувати свої рухи в просторі, сприймаючи його як занадто складний для розуміння. Порушення цієї інтеграції може впливати на здатність дитини правильно реагувати на навколишнє середовище, а також на її здатність взаємодіяти з іншими людьми [14]. Врахування цього чинника є важливим при створенні освітніх програм для таких дітей, оскільки необхідно створювати умови для покращення сенсорної обробки та інтеграції інформації з різних джерел.

Окрім того, у дітей з аутизмом часто спостерігаються порушення в сприйнятті власного тіла в просторі, що може проявлятися в труднощах з координацією рухів та моторними навичками. Вони можуть мати проблеми з відчуттям дистанції, напрямку та сили своїх рухів, що веде до невдалих спроб маніпулювати предметами, пересуватися у просторі чи взаємодіяти з іншими дітьми. Наприклад, дитина може випадково зачіпати інші предмети чи людей через відсутність належної координації рухів. Такі порушення можуть ускладнювати виконання повсякденних завдань, таких як одягання, прийом їжі чи фізична активність. Такі труднощі також можуть вплинути на емоційну сферу, оскільки діти можуть відчувати фрустрацію через нездатність виконати певні дії або через соціальні проблеми, пов'язані з фізичними аспектами життя. Діти дошкільного віку з аутизмом можуть мати порушення в сприйнятті власного тіла, що також впливає на їхню здатність до саморегуляції та взаємодії з навколишнім світом [2; 9; 15].

Надмірна кількість сенсорних стимулів у навколишньому середовищі може стати значною проблемою для належного функціонування дітей з аутизмом, викликаючи у них стрес, тривогу або агресивну поведінку. У закладах дошкільної освіти, де часто присутні яскраві кольори, гучні звуки, рухливі іграшки або великі групи дітей, сенсорне перевантаження може стати серйозною перешкодою для нормального функціонування дитини з розладами аутистичного спектра. Зокрема, діти з аутизмом, особливо ті, у кого є підвищена чутливість до певних стимулів (наприклад, до звуків або світла), можуть відчувати сильне перевантаження, що призводить до психоемоційного дискомфорту та навіть до низки фізіологічних чи психосоматичних реакцій, таких як головний біль, нудота або сильна тривога [14]. Врахування цього чинника є важливим для створення адаптованих умов в закладах дошкільної освіти, де необхідно знижувати або регулювати рівень стимулів, щоб не створювати надмірного навантаження на нервову систему дітей з аутизмом.

Ефективність сенсорної інтеграції у дітей з аутизмом значною мірою залежить від індивідуальних особливостей їхнього розвитку, що охоплює певний рівень сформованості когнітивних, емоційних та соціальних навичок. Слід враховувати, що кожна дитина дошкільного віку з аутизмом має свої особливості в сенсорній обробці інформації, що вимагає індивідуального підходу до її навчання та психосоціальної підтримки. Одні дошкільники можуть мати виражені труднощі в розпізнаванні сенсорних стимулів, інші – в емоційному регулюванні або соціальній взаємодії. Важливою складовою є також рівень розвитку моторики, мовлення та когнітивних функцій [12]. У зв'язку з цим, підхід до кожної дитини повинен бути адаптований до її специфічних потреб і здібностей, щоб забезпечити оптимальні умови для розвитку сенсорної інтеграції та всебічного розвитку в умовах закладу дошкільної освіти.

Діти з аутизмом часто стикаються з труднощами в емоційному регулюванні та соціальній взаємодії, що істотно впливає на їхню здатність взаємодіяти з навколишнім світом і адаптуватися до різноманітних сенсорних стимулів. В умовах дошкільної освіти важливо забезпечити емоційну підтримку, оскільки це допомагає дітям з аутизмом справлятися з тривогою та стресом, викликаними навантаженнями сенсорної інформації. Зокрема, підтримка з боку вихователів та однолітків сприяє створенню сприятливого емоційного середовища, де дитина з аутизмом може відчувати себе безпечно. Коли діти з аутизмом мають можливість спостерігати за соціальними взаємодіями однолітків, вони можуть навчатися правильним соціальним реакціям, покращуючи свої комунікативні та емоційні навички. Взаємодія з іншими дітьми може бути важливою і для розвитку емоційної регуляції та забезпечення соціальної адаптації. Важливо, щоб такі взаємодії проходили в гуманістичному контексті, коли кожна дитина з аутизмом отримує необхідну підтримку, а її індивідуальні потреби в сенсорній інтеграції належно враховуються. Наявність відповідних моделей соціальної взаємодії, тобто середовища однолітків, які правильно реагують на комунікативні стимули та допомагають засвоїти

соціальні навички, уможливорює підвищення ефективності їх сенсорної адаптації [11]. Тому вихователі мають забезпечувати постійну підтримку не лише в сенсорному, а й в емоційному та соціальному аспектах розвитку дитини з аутизмом, використовуючи для цього спеціальні ігри для розвитку навичок взаємодії, соціальні історії, допомагаючи в розпізнаванні емоцій інших дітей та адекватному реагуванні на них.

Важливим чинником, що впливає на ефективність сенсорної інтеграції дітей з аутизмом, є відповідно адаптоване освітнє середовище. Зокрема, спеціально підготовлене середовище в закладі дошкільної освіти, яке зменшує зайву кількість відволікаючих стимулів, може допомогти дітям з аутизмом краще сприймати і обробляти сенсорну інформацію. Для дітей, які мають підвищену чутливість до сенсорних впливів, дуже важливо перебувати в спокійній атмосфері, де вони можуть уникати перевантаження зайвими звуками, яскравими кольорами чи іншими стресогенними стимулами. Простір, організований функціонально і зрозуміло, з чітко визначеними зонами для різних видів діяльності (ігри, навчання, відпочинок), допомагає дитині відчувати себе впевнено та безпечно. Використання спеціальних дидактичних матеріалів, що відповідають індивідуальним інтересам і потребам дітей з аутизмом, також має велике значення для ефективної сенсорної інтеграції. Наприклад, матеріали, які дозволяють досліджувати різні текстури або кольори, можуть допомогти покращити їхнє сприйняття та координацію, а використання засобів, стимулюючих слухові відчуття, сприятиме розвитку їхньої здатності до слухової концентрації [1; 3; 5; 8]. Педагоги мають враховувати особливості розвитку кожної дитини при підготовці середовища для навчання, а також бути готовими адаптувати освітнє середовище залежно від реакцій дитини на ті чи інші стимули. Окрім того, важливим є забезпечення певного рівня організованості та структурованості робочого дня, що дозволяє дітям з аутизмом легше адаптуватися до розпорядку та змін.

Для успішної сенсорної інтеграції дітей з аутизмом в умовах закладу дошкільної освіти потрібні кваліфіковані педагоги, які мають досвід роботи з дітьми із розладами аутистичного спектра. Вихователі мають мати належні знання про специфіку сенсорної інтеграції у дітей різних нозологій, а також володіти методиками, які допомагають дітям з аутизмом справлятися з наявними порушеннями в сфері обробки сенсорної інформації. При цьому навчання та підтримка дітей з аутизмом потребують індивідуального підходу, який включає не лише спеціалізовані навчальні стратегії, але й уважне ставлення до їх поведінкових та емоційних реакцій. Педагоги мають створювати умови для поступового освоєння різних сенсорних навичок, допомагаючи дитині з розладами аутистичного спектра адаптуватися до нових стимулів та ситуацій. Важливою є й тісна співпраця вихователів з психологом, логопедом та іншими фахівцями для забезпечення комплексного підходу до розвитку дитини. Навчання педагогічного персоналу методикам сенсорної інтеграції та спеціальних технік підтримки дітей з аутизмом дозволяє створити комфортні умови для розвитку дитини, підвищуючи її здатність до навчання і адаптації в освітньому середовищі закладу дошкільної освіти, а психолого-педагогічна підтримка з боку вихователів та інших дорослих не лише в освітньому процесі, але й в інших сферах уможливить розвиток соціальних навичок і полегшення інтеграції у дитячий колектив [12].

Вважаємо, що ключовим чинником для ефективної сенсорної інтеграції дітей з аутизмом є індивідуалізація. Оскільки кожна дитина має свої унікальні потреби в обробці сенсорної інформації, то педагоги мають враховувати рівень розвитку кожної дитини, її специфічну здатність до адаптації сенсорних стимулів та інші особливості, такі як емоційні чи соціальні потреби [10]. Діти з аутизмом можуть мати різні ступені чутливості до звуків, світла, текстур або навіть певних кольорів, тому для кожної дитини потрібен індивідуальний підхід до сенсорного розвитку. Такий підхід може охоплювати адаптацію навчальних матеріалів, а також використання спеціальних технік або ресурсів, таких як сенсорні ігри, музика або спеціальні заняття для розвитку моторики. Інтеграція дітей з аутизмом в групу однолітків потребує врахування їхніх особливостей і використання відповідних навчально-виховних стратегій, які дозволяють дитині з аутизмом взаємодіяти з іншими дітьми й комфортно та безпечно навчатися. Індивідуалізація також включає використання спеціальних методів підтримки емоційного стану дитини з аутизмом, щоб забезпечити їй можливість справлятися з тривожними чи стресовими ситуаціями, спричиненими надмірним сенсорним навантаженням. Педагогам закладу дошкільної освіти слід постійно адаптувати свої методи та освітні підходи залежно від реакцій і потреб дитини з розладом аутистичного спектра, щоб сприяти її особистісному розвитку та покращенню сенсорної інтеграції.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, у процесі сенсорної інтеграції дітей з аутизмом в умовах закладу дошкільної освіти важливу роль відіграють як індивідуально-психологічні, так і організаційні чинники. Зокрема, індивідуальні чинники, такі як унікальні особливості сенсорної чутливості, порушення сенсорної обробки, взаємодія між сенсорами, рухова координація, а також схильність до сенсорного перевантаження, – вимагають специфічного підходу в навчанні та вихованні дитини з розладом аутистичного спектра. Урахування цих чинників дає змогу створити сприятливі

умови для її розвитку, що забезпечить й успішну адаптацію та розвиток сенсорних навичок. При цьому педагоги мають враховувати рівень чутливості до стимулів кожної дитини та забезпечити індивідуальний підхід для зниження у неї стресу та тривоги, що виникають через сенсорні перевантаження. Одночасно організаційні чинники, такі як соціальна взаємодія, емоційна підтримка, адаптоване освітнє середовище, підготовка кваліфікованих педагогів та індивідуалізація, також є критичними для успішної сенсорної інтеграції дітей з розладами аутистичного спектра. Так, підтримка з боку вихователів та однолітків сприяє емоційному комфорту дитини з аутизмом, полегшуючи її здатність до соціальної адаптації, а створення структурованого й безпечного освітнього середовища дає змогу дітям з аутизмом зосередитися на розвитку сенсорних навичок. Важливою умовою постає також підвищення кваліфікації педагогічного персоналу в сфері корекційної роботи, що дозволить забезпечити індивідуальний підхід до сенсорної інтеграції дітей з розладом аутистичного спектра в освітньому середовищі закладу дошкільної освіти.

Перспективами подальшого дослідження можна визначити підготовку вихователів до сенсорної інтеграції дітей з розладами аутистичного спектра в умовах закладу дошкільної освіти.

Конфлікт інтересів. Автори підтверджують відсутність фінансових, особистих чи інших інтересів, що можуть розглядатися як потенційний конфлікт інтересів щодо публікації цієї статті.

Фінансування. Робота виконана за відсутності фінансової підтримки з боку будь-яких організацій.

Доступність даних. Це теоретичне дослідження не передбачає використання додаткових наборів даних.

Використання штучного інтелекту. Інструменти штучного інтелекту не використовувались при написанні цієї роботи.

Список використаних джерел

1. Барбашова І. А. Дидактична система сенсорного розвитку дитини: теорія і практика: монографія. Мелітополь: Вид. буд. Мелітоп. міськ. друкарні, 2018. 498 с.
2. Вакуленко Ю. В. Емпіричне дослідження дисфункції сенсорної інтеграції у дітей з розладами аутистичного спектра. *Теоретичні і прикладні проблеми психології*. 2020. №1 (51). С. 42-51.
3. Дяченко В.Ю. Чуттєве переживання в мультисенсорному просторі. Харків: Вісник, 2006. 148 с.
4. Кіслінг У. Сенсорна інтеграція в діалозі : зрозуміти дитину, розпізнати проблему, допомогти зберегти рівновагу. Київ : Світлич, 2010. 227 с.
5. Корекційно-розвивальна робота в сенсорній кімнаті з дітьми з обмеженими можливостями здоров'я в середовищі здорових ровесників: методичні рекомендації / уклад. Л.А. Виноградова. Львів: Світ, 2018. 134 с.
6. Литвин Н. І., Борецька О. В., Сойко О. В. Комплексна психолого-педагогічна реабілітація дітей з особливими потребами засобами сенсорної інтеграції. *Психологія: реальність і перспективи*. 2018. Вип. 10. С. 94-100.
7. Логвінова І. Психологічні особливості організації візуальної взаємодії у дітей з розладами спектра аутизму. *Науковий часопис НПУ ім. М. Драгоманова. Серія 19. Корекційна педагогіка та психологія*. Київ: НПУ, 2011. № 21. С. 294-297.
8. Метієва Л. А. Розвиток сенсорної сфери дитини. Київ: Актуальна освіта, 2009. 142 с.
9. Мойсеєнко І. М. Принципи формування сенсомоторних компетенцій у дітей з РАС. *Acta Paedagogica Volyniensis*. Луцьк : ВНУ ім. Лесі Українки. 2022. № 2. Т. 2. С. 202-210.
10. Недозим І. В. Принципи роботи з дитиною з розладами аутичного спектра. *Практичний психолог: дитячий садок*. 2013. №5. С. 26-30.
11. Островська К. О. Засади комплексної психолого-педагогічної допомоги дітям з аутизмом: монографія. Львів: Тріада плюс, 2012. 520 с.
12. Сайко Х.Я. Особистісна готовність корекційного педагога до виховання дітей з аутизмом: навч. посіб. Львів: Тріада плюс, 2017. 248 с.
13. Скрипник Т. Сенсорна інтеграція як підґрунтя цілісного розвитку дітей з аутизмом. *Особлива дитина: навчання і виховання*. 2016. № 4 (80). С. 24-31.
14. Тарасун В. В. Аутологія: теорія і практика: монографія. Київ: Вадекс, 2018. 590 с.
15. Шульженко Д.І. Освітньо-психологічна інтеграція (інклюзія) дітей з аутизмом: монографія. Київ: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2017. 444 с.

References

1. Barbashova I. A. Dydaktychna systema sensorneho rozvytku dytyny: teoriia i praktyka: monohrafiia. Melitopol: Vyd. bud. Melitop. misk. drukarni, 2018. 498 s.
2. Vakulenko Yu. V. Empyrychne doslidzhennia dysfunktsii sensornoi intehratsii u ditei z rozladamy autystychnoho spektra. *Teoretychni i prykladni problemy psykhoholii*. 2020. №1 (51). S. 42-51.
3. Diachenko V.Yu. Chuttieве perezhyvannya v multysensornomu prostori. Kharkiv: Visnyk, 2006. 148 s.
4. Kislinh U. Sensorna intehratsiia v dialozi: zrozumity dytynu, rozpoznavaty problemu, dopomohty zberehty rinvovahu. Kyiv: Svitych, 2010. 227 s.

5. Korektsiino-rozvyvalna robota v sensoronii kimnati z ditmy z obmezhenymy mozhlyvostiamy zdorov'ia v seredovyshchi zdorovykh rovesnykiv: metodychni rekomendatsii / uklad. L.A. Vynohradova. Lviv: Svit, 2018. 134 s.
6. Lytvyn N. I., Boretska O. V., Soiko O. V. Kompleksna psykholoho-pedahohichna rehabilitatsiia ditei z osoblyvymy potrebamy zasobamy sensornoi intehtatsii. Psykholohiia: realnist i perspektyvy. 2018. Vyp. 10. S. 94-100.
7. Lohvinova I. Psykholohichni osoblyvosti orhanizatsii vizualnoi vzaiemodii u ditei z rozladamy spektra autyzmu. Naukovyi chasopys NPU im. M. Drahomanova. Seriia 19. Korektsiina pedahohika ta psykholohiia. Kyiv: NPU, 2011. № 21. S. 294-297.
8. Metiieva L. A. Rozvytok sensornoi sfery dytyny. Kyiv: Aktualna osvita, 2009. 142 s.
9. Moiseienko I. M. Pryntsypy formuvannia sensomotornykh kompetentsii u ditei z RAS. Acta Paedagogica Volyniensis. Lutsk : VNU im. Lesi Ukrainky. 2022. № 2. T. 2. S. 202-210.
10. Nedozyim I. V. Pryntsypy roboty z dytynoiu z rozladamy autychnoho spektra. Praktychnyi psykholoh: dytiachyi sadok. 2013. №5. S. 26-30.
11. Ostrovska K. O. Zasady kompleksnoi psykholoho-pedahohichnoi dopomohy ditiam z autyzmom: monohrafiia. Lviv: Triada plus, 2012. 520 s.
12. Saiko Kh.Ya. Osobystisna hotovnist korektsiinoho pedahoha do vykhovannia ditei z autyzmom: navch. posib. Lviv: Triada plus, 2017. 248 s.
13. Skrypnyk T. Sensorna intehtatsiia yak pidgruntia tsilisnoho rozvytku ditei z autyzmom. Osoblyva dytyna: navchannia i vykhovannia. 2016. № 4 (80). S. 24-31.
14. Tarasun V. V. Autolohiia: teoriia i praktyka: monohrafiia. Kyiv: Vadeks, 2018. 590 s.
15. Shulzhenko D.I. Osvitno-psykholohichna intehtatsiia (inkliuziia) ditei z autyzmom: monohrafiia. Kyiv: NPU imeni M.P. Drahomanova, 2017. 444 s.

/ Матеріал надійшов до редакції: 20.05.2025 р. / Прийнято до друку: 14.07.2025 р. / Опубліковано: 30.09.2025 р. /